

Örtük Benlik Saygısı: Doğası, Değerlendirilmesi ve Psikopatolojilerdeki Rolü

Implicit Self-Esteem: Nature, Assessment and Role in Psychopathologies

Ahmet Hamdi İmamoğlu¹, Yıldız Bilge¹

Öz

Bilişsel süreçlerin işleyişine ilişkin ikili süreç yaklaşımları, benliğe yönelik değerlendirmelerin açık ve örtük şekilde ele alınmasının önünü açmıştır. Bu doğrultuda benliğe yönelik tutumların ve benlikle ilişkili uyaranlara gösterilen tepkilerin bireylerin farkındalığının dışında kalan boyutuna odaklanılmıştır. Örtük benlik saygısı olarak adlandırılan bu boyutu ölçmek amacıyla benliğe ilişkin uyaranların sunulduğu pek çok yöntem geliştirilmiştir. Böylelikle genel olarak öz-bildirim yoluyla ölçülen bulgulara dayanan benlik saygısına ilişkin alanyazına, örtük ölçümler temelinde yeni bakış açıları getirilmiştir. Bu derleme çalışması örtük benlik saygısının kavramsal özelliklerine, psikopatolojilerdeki rolüne ve konuya ilişkin ölçme ve değerlendirme yaklaşımlarına ışık tutmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda depresyon, anksiyete, psikoz ve kişilik bozuklukları gibi farklı alanlarda örtük benlik değerlendirmelerinin rolüne odaklanan araştırmaların bir derlemesi sunulmuştur. Ayrıca geleneksel ve ikinci kuşak ölçüm yöntemlerinin güçlü yanları ve sınırlılıkları tartışılmıştır. Sonuç olarak örtük benlik saygısının psikopatolojilerde hem açık benlik saygısı ile ilişkisi bakımından hem de ondan bağımsız şekilde merkezi bir rol oynayabileceği ancak konuya ilişkin araştırmaların bazı alanlarda tutarsız bulgular ortaya koyduğu görülmüştür. Ek olarak ölçüm yöntemlerinin psikometrik özellikler bakımından yeterince güçlü olmadığı ve bu konuda ileri çalışmalara ihtiyaç duyulduğu tespit edilmiştir.

Anahtar sözcükler: İkili süreç modelleri, açık benlik saygısı, örtük benlik saygısı, örtük biliş, psikopatoloji

Abstract

The dual-process models explaining cognitive functioning paved the way for handling explicit and implicit dimensions of self-evaluations. In this direction, the focus has been on implicit self-esteem, which is one important element of unconscious self-evaluations. Many methods have been developed in which self-related stimuli are presented to measure implicit self-esteem. Thus, a new variable that can play a critical role in contexts such as personality, interpersonal relationships, and psychopathology has been defined in the literature on self-esteem, which is generally based on findings measured by self-reporting. The present review aims to shed light on the characteristics of implicit self-esteem, its role in psychopathologies, and traditional and second-generation measurement methods in this field. In this context, a review of studies focusing on the role of implicit self-assessment in different areas such as depression, anxiety, psychosis, and personality disorders is presented. Furthermore, the strengths and limitations of measurement methods are discussed. As a result, it has been observed that implicit self-esteem can play a central role in psychopathologies both in terms of its relation to explicit self-esteem and independently from it, however, studies on the subject have revealed inconsistent findings in some areas. Besides, it was determined that measurement methods are not strong enough in terms of psychometric properties and further studies are needed in this regard.

Keywords: Dual-process models, explicit self-esteem, implicit self-esteem, implicit cognition, psychopathology

¹Sağlık Bilimleri Üniversitesi, İstanbul, Türkiye

✉ Ahmet Hamdi İmamoğlu, Sağlık Bilimleri Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Klinik Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye
ahmet.imamoglu@sbu.edu.tr | 0000-0002-2176-7775

Geliş tarihi/Received: 27.09.2020 | Kabul tarihi/Accepted: 17.11.2020 | Çevrimiçi yayın/Published online: 03.06.2021

BENLİK saygısı, bireyin günlük deneyimlerinin merkezinde yer alan ve en temelde bireyin kendisinden ne düzeyde memnun olduğuna, kendisiyle ilgili nasıl hissettiğine ya da bir insan olarak kendi değeriyle ilgili *öznel* değerlendirmesine karşılık gelen bir kavramdır (Kernis 2003, Zeigler-Hill ve Jordan 2010, Trzesniewski ve ark. 2013). Sosyal ilişkilerde kişilerarası bilginin aktarılmasında ve olumsuz olaylar karşısında benliği korumada bu yapının önemli işlevleri bulunmaktadır (Zeigler-Hill 2013). Aynı zamanda düşük benlik saygısı pek çok psikopatolojinin bir tanı kriteri veya ilişkili bir özelliği olarak ele alınmaktayken (O'Brien ve ark. 2006) yüksek benlik saygısı psikolojik işlevselliğin önemli bir parçası olarak kabul edilmektedir (Koch 2006). Dolayısıyla benlik saygısının önemi konusunda bir uzlaşımın olduğu görülmekle birlikte, tutarlı bir şekilde tanımlanıp tanımlanmadığı konusu netlik kazanmamıştır (Heatherston ve Wyland 2003). Örneğin; Brown ve Marshall (2006) benlik saygısının bireylerin (a) bütün olarak kendileriyle ilgili hislerini ifade eden bir kişilik değişkeni; (b) belirli yaşantılar karşısında durumsal olarak ortaya çıkan öz değerlendirmeleri; (c) belirli alanlara özgü olarak kendi yeterliliklerine yönelik algısı olmak üzere en az üç farklı şekilde kullanıldığını belirtmektedirler. Öte yandan benlik saygısı kavramı, hem kökenine sadık şekilde tek boyutlu bir yapı olarak ele alınmakta, hem de genel (global) ve alana özgü (domain-specific); tutarlı (stable) ve tutarsız (unstable); koşula bağlı (contingent) ve koşula bağlı olmayan (noncontingent) gibi farklı bileşenler çerçevesinde tanımlanmaktadır (Abdel-Khalek 2016). Bu farklı tanımlamalar ve açıklamalar sonucunda ise kavramsal olarak her biri farklı yollardan büyüyen oldukça geniş bir alanyazının ortaya çıktığı görülmektedir.

Benlik saygısının farklı boyutlarının incelenmesi konusunda kırılma noktalarından biri tutumlar, kalıp yargılar ve benlik kavramı gibi uzun yıllar boyunca bilinç düzeyinde işlediği düşünülen yapıların *örtük sosyal bilişler* çerçevesinde ele alınmasıyla ortaya çıkmıştır (Greenwald ve Banaji 1995). Psikoloji alanyazınında son yıllarda bu tarz örtük zihinsel süreçlerin değerlendirilmesi amacıyla 20'den fazla ölçüm yöntemi geliştirilmiştir (Nosek ve ark. 2011). Bu yöntemlerin bazıları benlik kavramına yönelik araştırmaların büyük bölümünde odak noktası olan benlik saygısının incelenmesi için de kullanılmıştır. Geliştirilen yöntemlerle paralel şekilde "Narsisizmde örtük ve açık benlik saygısının rolü nedir?" gibi benliğe yönelik örtük değerlendirmelerle ilişkili olabilecek pek çok önemli araştırma sorusu gündeme gelmiştir. Böylece henüz ülkemizde çalışılmasa da (Hollanda'daki Türklerin örneklem grubunda yer aldığı bazı çalışmalar için bkz. Verkuyten 2005, Bos ve ark. 2010) geniş bir uluslararası alanyazın oluşmuştur. Mevcut çalışmada örtük benlik saygısına (implicit self-esteem) ilişkin alanyazının tanıtılarak güncel çalışmalara yer verilmesi ve özellikle psikopatoloji alanında örtük benlik saygısının değerlendirildiği araştırmaların gözden geçirilmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda ilk olarak örtük benlik saygısı kavramının temel özellikleri ile bu alanda kullanılan ölçme ve değerlendirme yaklaşımları üzerinde durulmuştur. Sonrasında ise örtük benlik saygısının depresyon, anksiyete, psikotik belirtiler ve kişilik bozuklukları temelinde incelendiği araştırma örneklerinden oluşan bir derleme sunulmuştur. Derlemenin, örtük benlik saygısının ölçümündeki güçlü ve zayıf yönler ile kavramın psikopatolojiler bağlamında nasıl ele alınabileceğinin anlaşılması açısından

önemli bir çerçeve çizdiği düşünülmektedir. Bu çerçevenin örtük benlik saygısına dair güncel alanyazın hakkında araştırmacılara bilgiler sunarak gelecek çalışmalara aracılık etmesi beklenmektedir. Böylece, özellikle ülkemizde geleneksel yaklaşımlardan farklı ölçüm yöntemlerinin kullanılmasına ve psikopatoloji bağlamındaki bulguların ve araştırma sorularının zenginleşmesine katkı sağlanacaktır. Ayrıca klinik uygulamalarda örtük zihinsel süreçlerin ele alınmasının önemine dikkat çekilmektedir.

Örtük ve açık benlik saygısı

Örtük benlik saygısının anlaşılmasında bilgi işleme ve bellek sistemi gibi zihinsel süreçleri ikili süreç modelleri (dual-process model) bağlamında ele alan yaklaşımlar önemli bir çerçeve sağlamaktadır (Smith ve Decoster 2000, Epstein 2006). İkili süreç modellerinin en temel özelliği sosyal yargıların ve davranışların altında yatan zihinsel süreçleri, otomatik veya kontrollü bir şekilde işlenip işlenmediklerine bağlı olarak iki genel kategoriye ayırmalarıdır (Gawronski ve Creighton 2013). Bu modellere göre örtüklük, sıklıkla çağrışımsal, otomatik, hızlı ve çaba gerektirmeyen şekilde işlediği öne sürülen süreçlerle ilişkilendirilmektedir. Diğer tarafta ise zihnin kontrollü ve bilinçli şekilde işleyen süreçleri bulunmaktadır. Bu bağlamda açık benlik saygısı (explicit self-esteem) bireyin farkında olduğu benlik değerlendirmelerine karşılık gelmektedir (Trzesniewski ve ark. 2013). Örtük benlik saygısında ise benliğe ilişkin değerlendirmelerin ve benlikle ilgili uyarılara yönelik tepkilerin, bireyin farkındalığının dışında işlediğine vurgu yapılmaktadır (Greenwald ve Banaji 1995). Aynı zamanda kavramın benliğe yönelik örtük bir tutum şeklinde ele alınması da mümkündür (Baccus ve ark. 2004, Dijksterhuis 2004). Örtük benlik saygısının gelişiminde erken dönemdeki yakın ilişkilerin (DeHart ve ark. 2006) ve genetik faktörlerin (Cai ve Luo 2017) etkili olabileceği ileri sürülmekte ve bu yapının gelişimsel süreçte açık benlik saygısından daha önce geliştiğine dair bazı kanıtlar bulunmaktadır (Buhrmester ve ark. 2011). Aynı zamanda farklı kültürlerde ve farklı gruplarda yapılmış pek çok çalışmada bireylerin benlikleriyle ilgili uyarılara yönelik örtük tutumlarının olumlu olma eğiliminde olduğu da görülmektedir (Greenwald ve Farnham 2000, Dunham ve ark. 2007, Falk ve ark. 2009, Vater ve ark. 2013).

Örtük benlik saygısının benlik saygısının kırılğan yapısını açıklamadaki belirleyicilerden biri olduğu ve bu nedenle psikolojik işlevsellikte önemli bir rol alabileceği ifade edilmektedir (Bosson ve ark. 2003). Bu bağlamda alanyazındaki bazı çalışmaların (örn., Zeigler-Hill 2006) örtük benlik saygısının açık benlik saygısından ne ölçüde farklılaştığına odaklandığı dikkat çekmektedir. Düşük düzeyde örtük benlik saygısı ile yüksek düzeydeki açık benlik saygısının etkileşimi *savunmacı benlik saygısı* (defensive self-esteem) şeklinde; yüksek düzeydeki örtük benlik saygısı ile düşük düzeydeki açık benlik saygısının etkileşimi ise *hasarlı benlik saygısı* (damaged self-esteem) şeklinde kavramsallaştırılmaktadır (Kim ve Moore 2019). Sonuç olarak güncel alanyazında örtük benlik saygısı hem açık benlik saygısından bağımsız olarak, hem de onunla ilişkisi bakımından önemli psikolojik çıktılar ile ilişkili görülmektedir (DeHart ve ark. 2013). Bununla birlikte kavramın doğasına ilişkin cevaplanmayı bekleyen pek çok soru bulunmakta ve bu soruların önemli bir kısmı örtük benlik saygısının ölçümünü amaçlayan yöntemlerde kendini göstermektedir.

Örtük benlik saygısının ölçümünde kullanılan yaklaşımlar

Benlik saygısına ilişkin alanyazının büyük bölümü benlik saygısının doğrudan ölçüldüğü araştırmalara dayanmaktadır (DeHart ve ark. 2013). Bir başka ifadeyle bu araştırmalar yöntem açısından katılımcılardan kendi benlikleriyle ilgili değerlendirmelerde bulunmaları üzerine yapılandırılmıştır. Pek çok avantajlı yönüne rağmen bazı sınırlılıkları bulunan bu yöntemde katılımcıların kendileriyle ilgili tutumlarını her yönüyle fark edebilmeleri veya fark etseler bile bunları ölçüm aracına doğru şekilde yansıtabilmeleri her zaman mümkün olmamaktadır (Zeigler-Hill ve Jordan 2010). Bu değerlendirmeler benlik saygısının daha kapsamlı bir şekilde açıklanmasını sağlayabilecek yeni yöntemlere odaklanılmasının ve kavramın örtük yöntemlerle ele alınmasının önünü açmıştır. Nitekim örtük yöntemlerde katılımcıların neyin ölçüldüğünün farkında olmadıkları ve çıktılarını kontrol edemeyecekleri varsayılmaktadır (Steinberg ve ark. 2007). Öte yandan bu varsayımın her örtük ölçüm yöntemi için aynı şekilde işlemediği, farklı ölçüm araçlarının farklı derecelerde örtük olduğu ileri sürülmektedir (De Houwer ve ark. 2009). Örneğin; bazı yöntemlerdeki örtüklük katılımcıların verdiği tepkinin kaynağının farkında olamamasını içerirken, bazılarında ise ölçümden elde edilecek sonucun kontrol edilemez oluşunu ifade etmektedir (Roefs ve ark. 2011). Ancak yine de örtük benlik saygısının değerlendirilmesinde örtük yöntemlerin benlik saygısının doğrudan ölçümüne bir alternatif olarak görüldüğü ve benlik saygısına ilişkin çalışmaları zenginleştirdiği düşünülmektedir.

Örtük benlik saygısını ölçmek için geliştirilen ilk yaklaşımları *dolaylı* (indirect) ve *çağırışım-temelli* (association-based) yöntemler şeklinde iki kategoride ele almak mümkündür (Karpinski ve Steinberg 2006). Dolaylı yöntemlerde benliğe yönelik örtük tutumların bir göstergesi olduğu düşünülen mekanizmaların gözlemlenmesi temel alınmaktadır. Örneğin; dolaylı yöntemlere göre bireyin kendi ismindeki harfleri diğer harflerden daha çok beğenmesinin olumlu bir benlik algısının işareti olabileceği düşünülmektedir (Koole ve Pelham 2003). Çağırışım-temelli yaklaşımlar ise benlikle ilgili uyaranlar ile belirli nitelikler (veya sıfatlar) arasındaki otomatik çağırışımına dayanmaktadır. Aşağıda alanyazında kullanılan temel ölçüm yöntemlerinin ayrıntılarına yer verilmiştir.

İsim Harfleri Testi (Name-Letter Task)

Kökenini Nuttin'in (1985) İsim Harfleri Etkisi'nden (Name-Letter Effect) alan bu yaklaşım, örtük benlik saygısının ölçümünde en sık kullanılan yöntemlerden birisi olmuştur (Hoorens 2014). İsim Harfleri Testi'nde (İHT) genellikle bireylerden alfabadeki harfleri ne kadar estetik veya güzel bulduklarını puanlamaları istenmektedir. Bireyin kendi ismindeki ilk ve son harflere verdiği puanların ortalaması hesaplanmakta ve bu puandan isimlerinde bu harfler olmayan bireylerin verdiği ortalama puan çıkarılmaktadır. Katılımcıların kendi adlarındaki harfleri diğerlerinden daha fazla tercih ettikleri ölçüde yüksek örtük benlik saygısına sahip oldukları kabul edilmektedir (Buhrmester ve ark. 2011). Buna benzer yaklaşımlar daha seyrek de olsa doğum gününe ilişkin rakamlar (Bosson ve ark. 2000) ve imza büyüklüğü (Stapel ve Blanton 2004) gibi alanlarda da kullanılmıştır. İHT'nin psikometrik özelliklerine

ilişkin toplum örnekleminde yürütülen çalışmalarda.50 ile.68 arasında değişen güvenilirlik değerleri bildirilmiştir (Bosson ve ark. 2000, Rudolph ve ark. 2008, Gregg ve Sedikides 2010, Krause ve ark. 2011).

Örtük Çağrışım Testi (Implicit Association Test)

Örtük Çağrışım Testi (ÖÇT) genellikle 7 aşamalı ve bilgisayar temelli bir görev olarak uygulanmaktadır. Görevde sırayla benliğe ve diğerlerine ilişkin ya da iyi ve kötü nitelik bildiren uyarılar sunulmaktadır (Greenwald ve Farnham 2000). Katılımcılardan mümkün olduğunca hızlı ve doğru şekilde bu uyarıları ait oldukları kategorilere eşlemeleri beklenmektedir. Ben ve iyi kategorileri ile diğerleri ve kötü kategorilerinin birlikte sunulduğu aşamayla, ben ve kötü kategorileri ile diğerleri ve iyi kategorilerinin birlikte sunulduğu aşamalar arasındaki yanıt sürelerinin farkı incelenmektedir (ayrıntılı algoritma için bkz., Greenwald ve ark. 2003, s. 214). Böylelikle benlikle ilgili uyarıların iyi niteliklerle birlikte kategorize edilmesinin, kötü niteliklerle birlikte kategorize edilmesine kıyasla ne derece hızlı ve doğru şekilde gerçekleştiği değerlendirilmektedir. ÖÇT'nin psikometrik özelliklerinin yetersiz olduğuna işaret eden çalışmalar var olmakla birlikte (Gregg ve Sedikides 2010), görece bir şekilde kabul edilebilir güvenilirlik seviyelerinin (.69 ile.85 arasında) rapor edildiği toplum örnekleminde yürütülen pek çok çalışma da bulunmaktadır (Bosson ve ark. 2000, Rudolph ve ark. 2008, Krause ve ark. 2011). Bununla birlikte sonraki yıllarda ÖÇT'nin yöntemsel sınırlılıklarını aşabilmek amacıyla *Tek Kategorili Örtük Çağrışım Testi* (Single-Category Implicit Association Test, Karpinski ve Steinman 2006), *Kısa Örtük Çağrışım Testi* (Brief Implicit Association Test, Sriram ve Greenwald 2009) ve *Kişiselleştirilmiş Örtük Çağrışım Testi* (Personalized Implicit Association Test, Olson ve Fazio 2004) gibi farklı revizyonları da geliştirilmiştir.

Yap/Yapma Çağrışım Testi (Go/no-go Association Test)

Nosek ve Banaji (2001) tarafından geliştirilen çağrışım temelli bir diğer yöntemdir. Yap/Yapma Çağrışım Testi'nin (YYÇT) örtük benlik saygısının ölçümü için uyarlanan versiyonunda 4 aşama bulunmaktadır (Gregg ve Sedikides 2010). Test sırasında ikili kategoriler (ben-iyi, ben-kötü, ben değil-iyi, ben değil-kötü) verilmekte ve katılımcılardan 600 milisaniye boyunca ekrana gelen uyarılar bu kategorilere aitse belirli bir tuşa basmaları, ait değilse hiçbir şey yapmadan sonraki kelimeyi beklemeleri istenmektedir. Çağrışımı yüksek iki kategori aynı anda verildiğinde katılımcıların ayırt edebileceği ve dolayısıyla performanslarının daha iyi olacağı varsayılmaktadır. Uyumlu kategorilerin (ben-iyi) olduğu koşuldaki tepkiler ile uyumsuz kategorilerin (ben-kötü) olduğu koşuldaki tepkilerin farkı temel alınarak örtük benlik saygısının düzeyi belirlenmektedir (ayrıntılı algoritma için bkz., Gregg ve Sedikides 2010, s.149). Toplum örnekleminde dayanan çalışmalar psikometrik özellikler açısından YYÇT'nin ÖÇT ve İHT ile benzer güvenilirlik seviyesinde olduğunu (.65 ile.75 arasında) göstermektedir (Rudolph ve ark. 2008, Gregg ve Sedikides 2010, Bar-Anan ve Nosek 2014).

Duygusal Hazırlama Testi (Affective Priming Test)

Klasik bir Duygusal Hazırlama Testi (DHT) katılımcıların nötr olmayan hedef uyarınları (örn., huzur) olumlu ya da olumsuz olarak kategorize ettiği bir görevi içermektedir. Bu görevde hedef uyarınlardan önce *hazırlama* (priming) amacıyla katılımcıya çeşitli uyarınlardan sunulmaktadır. Yöntemin temel prensibine göre hedef uyarınlardan önce olumlu olarak uyarılan bir hazırlayıcı uyarın (örn., mutluluk) sunulduğunda katılımcılar hedef uyarınlara daha hızlı ve doğru tepkiler vermektedir (Klauer ve Much 2003). Benzer şekilde örtük benlik saygısının ölçümü için kullanılan bir DHT görevinde katılımcılara kendileriyle ve başkalarıyla ilgili hazırlayıcı uyarınlardan sunulmakta ve takip eden hedef uyarınlardan olumlu ve olumsuz olarak kategorize etmeleri istenmektedir. Örtük benlik saygısı yüksek olan kişilerde benlikle ilgili uyarınlardan olumlu nitelikteki uyarınlara ilişkin tepkiyi kolaylaştıracağı ve bu kişilerde tepki hızının daha düşük olacağı kabul edilmektedir (Krause ve ark. 2011). Toplum örnekleminde yürütülen bazı çalışmalarda psikometrik özellikleri açısından DHT'nin yeterli güvenilirlik seviyelerine ulaşmadığı görülmekle birlikte (Bosson ve ark. 2000), hazırlayıcı uyarın olarak katılımcıların yüzünün sunulduğu ve yöntemsel bazı iyileştirmelerin yapıldığı DHT'nin farklı bir versiyonunda, geçerliğin yeterli seviyelerde (75) olduğu gözlemlenmiştir (Krause ve ark. 2012).

Etki Hatalı Atıf Prosedürü (Affect Misattribution Procedure)

DHT'ye benzer şekilde hazırlama yöntemini esas alan bu prosedür Payne ve ark. (2005) tarafından geliştirilmiştir. Yöntemin örtük benlik saygısının ölçümü için kullanıldığı durumda katılımcılara nötr, olumlu, olumsuz ve benliğe işaret eden uyarınlardan sunulmaktadır. Katılımcılardan bu uyarınlardan görmezden gelmeleri ve ardından verilen Çince harflere yönelik tutumlarını çok olumsuzdan çok olumluya doğru derecelendirmeleri istenmektedir. Benlikle ilgili sunulan uyarınlardan Çince karaktere yönelik atıf üzerinde etkili olacağı kabul edilmektedir (Schreiber ve ark. 2012). İlgili yöntemin örtük tutumların ölçümünde geçerli ve güvenilir olduğu kabul edilmektedir (Payne ve Lundberg 2014). Benzer şekilde Schreiber ve ark. (2012) örtük benlik saygısının ölçümünde kullandığı bu prosedür için sağlıklı grupta.73, sosyal anksiyete bozukluğu tanılı grupta.86 seviyesinde iç tutarlılık katsayıları rapor etmiştir.

Dışa Yönelik Duygusal Simon Testi (Extrinsic Affective Simon Task)

Örtük tutumların ölçümü amacıyla geliştirilen test ÖÇT ile benzer prensiplerde çalışmaktadır (De Houwer 2003). Örtük benlik saygısının ölçümü için kullanılan uygulama sırasında katılımcılara beyaz ve renkli uyarınlardan sunulmaktadır. Katılımcılar olumlu ve olumsuz olarak belirlenmiş tuşları kullanarak beyaz renkteki niteliksel uyarınlardan anlamlarına göre kategorize etmektedir. Mavi veya yeşil olan hedef uyarınlarda ise (örn., katılımcının ismi) bu işlem aynı tuşlar kullanılarak uyarınlardan rengine göre (örn., mavi için sol tuş, yeşil için sağ tuş) yapılmaktadır. Buradaki temel varsayım, görevde sadece renklere odaklanılması istense de katılımcıların hedef kavramlar ile nitelikler arasında çağrışım kurarak tepki verecek olmasına

dayanmaktadır. Örneğin; benlikle ilgili mavi renkte bir uyarın sunulduğunda (uyarının rengi sebebiyle olumlu olarak kategorize edilmesi gerektiğinden) katılımcılar sol tuşa basmaktadır. Aynı uyarın yeşil olarak sunulduğunda ise katılımcılar olumsuz olarak atanmış olan sağ tuşa basmaktadır. Yüksek örtük benlik saygısı olan bireylerin ilk durumda daha hızlı tepki verecekleri düşünülmektedir (Teige ve ark. 2004). Yapılan incelemelerde testin yeterli geçerlik ve güvenilirlik düzeylerine ulaşamadığı bildirilmektedir (De Houwer ve De Bruycker 2007, Rudolph ve ark. 2008). Bu bağlamda iyileştirilmeye gidilmesi amacıyla De Houwer ve De Bruycker (2007) tarafından hedef kavramların rengi yerine, sunulan uyarının baş harfinin büyük veya küçük oluşunun temel alındığı yeni bir versiyon geliştirilmiştir. Böylece ilk versiyonun aksine hedef uyarının zihinde işlenmesinin kolaylaştırılması amaçlanmıştır. Bu versiyonun toplum örnekleminde güvenilirlik açısından daha iyi sonuçlar (.63 ile .77 arasında) verdiği görülmüştür (De Houwer ve De Bruycker 2007, Rudolph ve ark. 2008, Krause ve ark. 2011).

Örtük İlişkisel Değerlendirme Prosedürü (Implicit Relational Assessment Procedure)

Örtük İlişkisel Değerlendirme Prosedürü (ÖİDP), dil ve biliş alanındaki davranışsal-analitik bir yaklaşım olan ve insanın, uyarınlar arasında karmaşık ve gelişigüzel ilişki kurabilme yeteneğini temel alan İlişkisel Çerçeve Teorisi (Hayes ve ark. 2001) temel alınarak geliştirilmiştir. Bu prosedürde ekranın üst köşesinde benlikle ilişkili olan (örn., katılımcının ismi) veya olmayan (örn., başka bir isim) bir uyarın yer alırken, orta bölümde olumlu ve olumsuz nitelikleri ifade eden uyarınlara yer verilmektedir. Katılımcılardan klavye üzerindeki belirli tuşları kullanarak bu iki uyarın arasındaki ilişkiyi benzerlik ve farklılık yönünden değerlendirmeleri istenmektedir. Bu işlemlerdeki doğru yanıt her aşamadan önce verilen kural tarafından belirlenmektedir. Örneğin; tutarlı koşulda “Ben” kategorisindeki kelimelerin “Olumlu” niteliklerle (örn., zeki) benzer olarak kodlanması; “Olumsuz” niteliklerle (örn., yetersiz) ise farklı olarak kodlanması gerekirken, tutarsız koşulda tam tersi geçerli olmaktadır. Tutarlı koşulda katılımcıların tepki sürelerinin tutarsız koşuldakinden kısa olmasının daha yüksek düzeyde örtük benlik saygısına işaret ettiği kabul edilmektedir (Vahey ve ark. 2009, Timko ve ark. 2010). ÖÇT’de hesaplanan tek bir puandan farklı olarak, ÖİDP’de her bir ilişki için (Ben-Olumlu, Ben-Olumsuz, Ben değil/Diğerleri-Olumlu, Ben değil/Diğerleri-Olumsuz) farklı puanlar ile toplam puan hesaplanmaktadır. Böylece benliğe ve diğerlerine yönelik tutumların ayrıştırılması ve daha ayrıntılı ele alınması mümkün olmaktadır (Stewart ve ark. 2017). Bu prosedürün benlik saygısını ölçen formunun güvenilirliğine ilişkin yeterli araştırma bulunmazken, diğer örtük tutumların ölçümü için .23 ile .85 arasında değişen değerler bildirilmektedir (Golijani-Moghaddam ve ark. 2013). Öte yandan Houwer ve ark. (2015) tarafından ÖİDP’ye benzer bir mantığa dayanarak *İlişkisel Yanıtlama Testi (Relational Responding Task)* geliştirilmiş ve yakın zamanda yapılan bir çalışmada bu testin örtük benlik saygısının ölçümünde kabul edilebilir seviyelerde geçerlik ve güvenilirliğe sahip olduğu bildirilmiştir (Dentale ve ark. 2020).

Ölçüm araçlarının genel değerlendirmesi

Örtük tutumların ölçümünde en tartışmalı noktalardan biri ölçüm araçlarının psikometrik özellikleridir (ayrıntılı değerlendirme için bkz., Gawronski ve De Houwer 2014). Güvenirlik ve geçerlik konusunda örtük ölçüm araçlarının doğrudan ölçümlere göre geride olduğu bilinmekte (Fazio ve Olson 2003) ve özellikle örtük benlik saygısı ölçümlerinde bu sınırlılıklar daha sık gözlemlenmektedir (Karpinski 2004). En sık kullanılan yöntemlerin (ÖÇT ve İHT) bazı araştırmalarda kabul edilebilir güvenirlilik düzeylerine yaklaştığı görülse de genel olarak henüz tatmin edici sonuçların elde edilemediği görülmektedir. Ayrıca bu testlerin geçerliğine ilişkin yeterince güçlü kanıtların olmadığı da düşünülmektedir (Buhrmester ve ark. 2011). Nitekim pek çok çalışmada örtük benlik saygısını ölçen yöntemlerin hem kendi aralarında hem de açık benlik saygısını ölçen yöntemlerle düşük ya da anlamsız korelasyonlar sergilediği ortaya konulmuştur (Bosson ve ark. 2000, Rudolph ve ark. 2008, Krause ve ark. 2011). Bu durum uzaklaşan geçerliği (discriminant validity) desteklese de yaklaşan geçerlik (convergent validity) konusunda sınırlılıklara işaret etmektedir (Rudolph ve ark. 2008). İkinci kuşak yöntemlerde çeşitli yöntemsel revizyonların yapılmasıyla ölçüm araçlarının geçerlik ve güvenirlilik seviyelerinde bazı iyileşmeler görülmekle birlikte, konuyla ilgili daha fazla çalışmaya ihtiyaç duyulmaktadır.

Psikometrik özelliklerinin yanında örtük benlik saygısının ölçümündeki yöntemsel sorunlar ve buna bağlı olarak kavramın doğasına ilişkin tartışmalar halen sürmektedir. Bu bağlamda en eski ve popüler yöntemlerden biri olan ÖÇT'nin konuya ilişkin eleştirilerin merkezinde olduğu görülmektedir. Bu eleştirilerin başında ÖÇT'nin karşıt kavramlar arasındaki çağrışımların gücüne dayanması gelmektedir (Teige ve ark. 2004). Dolayısıyla, benliğin karşıt kavramı olarak diğerlerinin konumlandırıldığı bir ÖÇT görevinde, benlik saygısının ölçümü benlikle olduğu kadar diğerleriyle ilgili çağrışımları da içermektedir (Karpinski 2004). Bununla birlikte ÖÇT'nin uygulama öncesi ve uygulama sırasındaki bağlama karşı fazla duyarlı olduğu ve sabit bir özellikten ziyade durumsal benlik saygısının bir göstergesi olabileceği ileri sürülmektedir (Fazio ve Olson 2003, Gawronski ve Bodenhausen 2006, Buhrmester ve ark. 2011). Bazı araştırmacılar tarafından ÖÇT'nin sahip olunan benlik algısı yerine, ideal benlik algısıyla ilgili çağrışımlara işaret edebileceği belirtilmektedir (Remue ve ark. 2013). Bosson (2006) ise Karpinski ve Hilton'un (2001) görüşlerinden destek alarak, benlik ve olumlu kavramlar arasındaki yüksek çağrışımın benlik saygısının bir yansıması değil; basitçe iki kavrama ilişkin geçmiş öğrenmelerin bir sonucu olabileceğine dikkat çekmektedir. ÖÇT'ye yönelik bu eleştirilerin kısmen dışında kalmakla birlikte ikinci kuşak ölçüm araçlarının da bahsedilen bu sınırlılıkların bir bölümüne sahip olmasının muhtemel olduğu düşünülmektedir.

Konuya ilişkin tartışmalar çerçevesinde bazı araştırmacılar düşük test-tekrar test korelasyonlarından yola çıkarak, örtük benlik saygısının durumsal ve kolayca değişebilen bir yapı olma ihtimaline ağırlık vermektedir (Buhrmester ve ark. 2011). Bu sebeple DeHart ve ark. (2006) örtük benlik saygısının birden çok ölçümün ortalaması şeklinde ele alınmasını önermektedir. Bazı araştırmacılar ise ölçüm sürecinin katılımcıların farkındalığına tamamen

kapalı olmadığını göstererek kavramın hangi anlamda örtük olduğu üzerinde tartışmaktadır (Olson ve ark. 2007). Yaklaşan geçerliğe ilişkin sınırlılıklar örtük benlik saygısının çok boyutlu olabileceği ya da ilgili ölçüm araçlarının farklı bilişsel süreçler üzerinden çalışıyor olabileceği fikrini gündeme getirmektedir (Zeigler-Hill ve Jordan 2010). Buhrmester ve ark. (2011) ise ölçüm yöntemlerinin bir kısmının ya da tamamının gerçekte örtük benlik saygısını ölçmüyor olabileceğini iddia etmiştir. Bununla birlikte bu tarz tartışmaların örtük benlik saygısı kavramına özgü olmadığı, örtük yapıların incelenmesindeki ortak bir sorunu yansıttığı da ileri sürülmüştür (Zeigler-Hill ve Jordan 2010).

Psikopatolojiler bağlamında örtük benlik saygısı

Farklı yaş gruplarında ve farklı bağlamlarda yapılan pek çok çalışma, benlik saygısının psikopatolojilerle olan ilişkisini ortaya koymaktadır (Frankel ve Myatt 1996, Guillon ve ark. 2003, Lynum ve ark. 2008, Lee ve Hankin 2009, Orth ve ark. 2009, Bos ve ark. 2010). Ancak benlik saygısının psikopatolojilerin bir nedeni mi yoksa sonucu mu olduğu konusu tartışmalıdır (Zeigler-Hill 2011). Ayrıca yüksek benlik saygısının narsisizm (Brown ve Zeigler-Hill 2004) veya agresyon (Baumeister ve ark. 1996) gibi istisnalarla ilişkilendirilebilecek “karanlık” bir yönünün olabileceği de düşünülmektedir. Bu bağlamda Zeigler-Hill (2013) benlik saygısının bir zamanlar umulduğu gibi basitçe “her derde deva” bir yapı olmadığına ve 35.000’ini aşkın yayının yer aldığı alanyazının konuyla ilgili daha karmaşık dinamikleri ortaya koyduğuna vurgu yapmaktadır. Bu dinamiklerin daha iyi anlaşılabilmesi için psikopatolojilerin örtük bilişler çerçevesinde ele alınması önem arz etmektedir. Nitekim örtük bilişlerin çeşitli psikopatolojilerde açık bilişler gibi merkezi bir rol oynadığı kabul edilmekte ve güncel alanyazın bu ilişkilerin incelenmesinin gerekliliğine ilişkin önemli bulgular ortaya koymaktadır (ayrıntılı derleme için bkz., Teachman ve ark. 2019). Örneğin; Werntz ve ark. (2016) tarafından 60.000’in üzerinde katılımcıyla çevrimiçi şekilde yürütülen geniş çaplı bir araştırmada örtük bilişlerin depresyon, anksiyete, alkol ve yeme davranışlarına ilişkin ölçümleri açık bilişlerden bağımsız olarak yordadığı bildirilmektedir. Örtük bilişlerin bir parçası olarak kabul edilebilecek örtük benlik saygısının psikopatolojiler ve kişilik özellikleri bakımından ele alındığı araştırmalar 2000’li yıllardan itibaren artış göstermiştir ve bu araştırmaların bir derlemesi aşağıda sunulmuştur. Derlemenin buradan sonraki kısmında yer alan ve psikopatolojilerde örtük benlik saygısının rolüne ilişkin olarak sunulan çalışmaların büyük bir çoğunluğu, ÖÇT (yaklaşık %65) ve İHT (yaklaşık %20) temelli bulgulara dayanmaktadır. Yukarıda bahsi geçen ikinci kuşak ölçüm yöntemlerine ise sınırlı sayıda araştırmada yer verilmiştir.

Depresyon

Depresyonda öz değerlendirme, algı ve bellek gibi süreçlerin bozulmasına ilişkin görüşlerden hareketle pek çok araştırmada örtük bilişler bu bağlamda ele alınmaktadır (Teachman ve ark. 2019). Phillips ve ark. (2010) tarafından yürütülen meta-analize göre örtük benlik saygısının da bir parçası olduğu benliğe ilişkin örtük bilişler depresif belirtilerdeki varyansın %5,3’ünü açıklamaktadır. Ancak örtük benlik saygısı özelinde

yürütölen çalışmalar genel olarak tutarsız sonuçlar ortaya koymaktadır. Bir çalışmada ilk kez depresif dđnem yaşayan, tekrarlamış depresif dđnemde olan ve remisyonunda olan hasta grubu ile hiç depresyon öyküsü olmayan sağlıklı kontrol grubu örtük benlik saygısı açısından karşılaştırılmıştır (Risch ve ark. 2010). Sonuçlar sadece aktif depresyon belirtileri olan hastaların sağlıklı kontrollere kıyasla daha dűřük düzeyde örtük benlik saygısına sahip olduğuna işaret etmektedir. Remisyonadaki hasta grubunda ise 3 ve daha fazla depresif dđnem yaşamış bireylerde, 3'ten daha az depresif dđnem yaşayanlara kıyasla daha dűřük düzeyde örtük benlik saygısı gözlemlenmiştir. Benzer bir çalışmada depresyon tanılı bireylerden sadece anksiyete bozukluğu eř tanısı olanlarının sağlıklı kontrollerden daha dűřük seviyede örtük benlik saygısına sahip olduğu bulunmuştur (van Tuijl ve ark. 2016). Romero ve ark. (2016) majör depresyon tanılı bireylerin hem örtük hem de açık benlik saygılarının sağlıklı gruptakilerden daha dűřük olduğunu ve örtük benlik saygısı ile depresyona ilişkin bellek yanlılığının ilişkisine açık benlik saygısının aracılık ettiğini bildirmiştir. Haeffel ve ark. (2007) ise katılımcıların stresöre verdikleri duygusal tepkileri benlik saygısının sadece örtük boyutunun yordadığını gözlemlemiştir. Aynı çalışmada stres altında depresif belirtilerin hem açık hem de örtük benlik saygısı tarafından yordandığı ancak iki değişken aynı anda denkleme girdiğinde sadece açık benlik saygısının anlamlılığını koruduğu görölmüştür. Öte yandan bazı çalışmalarda depresyon tanılı ve sağlıklı gruplar arasında örtük benlik saygısı açısından fark belirlenememiştir (Cai 2003, de Raedt ve ark. 2006). Benzer şekilde Franck ve ark. (2007) yüksek seviyede örtük benlik saygısının 6 aylık takip sürecinde depresyon belirtilerini yordadığını bildirirken, diğer çalışmalarda bu bulgular tekrarlanamamıştır (Bos ve ark. 2010, van Tuijl ve ark. 2014). Bu konuda yapılmış çalışmalardan elde edilen tutarsız bulguların farklı profildeki hasta grupları (örn., eř tanılar), farklı ölçüm yöntemleri (örn., ÖT ve İHT) ve farklı prosedürlerin (örn., duygudurum tetikleme) bir sonucu olabileceği tartışılmaktadır (van Randenborgh ve ark. 2016, Teachmen ve ark. 2019).

Örtük benlik saygısının açık benlik saygısından ne ölçüde farklılaştığına odaklanan çalışmaların daha tutarlı sonuçlar verme eğiliminde olduğu görölmektedir. Bu bağlamda özellikle hasarlı benlik saygısının (dűřük açık benlik saygısı + yüksek örtük benlik saygısı) depresyon belirtileriyle ilişkili olduğu bildirilmektedir (Creemers ve ark. 2012, 2013, Pavlickova ve ark. 2014, Smeijers ve ark. 2017, Kim ve Moore 2019). Bazı araştırmacılar bu şekilde bir sonucu sadece intihar dűřüncesi fazla olan depresyon tanılı bireylerde gözlemleyebilmiştir (Franck ve ark. 2007). Her ne kadar hasarlı benlik saygısı kavramı depresyon bağlamında tutarlı sonuçlar ortaya koyma konusunda umut verici görünse de sonuçların dikkatli yorumlanması gerekmektedir. Nitekim ilgili bulguların açık benlik saygısı ile depresyon arasındaki güçlü ilişkinin bir sonucu olabileceği de tartışılmaktadır (van Tuijl ve ark. 2016, Kim ve Moore 2019). Öte yandan psikodinamik ve bilişsel-davranışçı bileşenlerden oluşan bütünleşik bir tedavi programı bağlamında yürütölen bir çalışmada (Wegener ve ark. 2015), majör depresyon tanılı 45 hastanın tedavi süreçleri depresif belirtiler ve benlik saygısındaki değişim açısından incelenmiştir. 8 haftalık tedavi süreci sonunda depresif belirtiler azalmış ve açık benlik saygısı artış göstermiştir. Bununla birlikte örtük

benlik saygısı azalmıştır. Araştırmacılar tarafından bu durum örtük benlik saygısının telafi edici rolünün tedavi süreciyle birlikte azalmasıyla ilişkilendirilmiştir. Dolayısıyla yüksek seviyede örtük benlik saygısının depresyonla ilişkisini bu bağlamda ele almak da mümkündür. Yakın tarihli başka bir araştırmada bilişsel-davranışçı terapi sonrasında hasarlı benlik saygısına sahip majör depresyon hastalarının daha kötü bir seyir izlediği gözlemlenmiştir (Penedo ve ark. 2020). Erken dönemdeki örtük bilişlere odaklanan boylamsal bir çalışmada ise katılımcılardan beş ve dokuz yaşlarında ölçümler alınmıştır. Beşinci yaşta ölçülen örtük benlik saygısının dokuzuncu yaşta ölçülen açık benlik saygısından yüksek oluşu ile dokuzuncu yaştaki depresyon belirtileri ilişkili bulunmuştur (Cvencek ve ark. 2020).

Anksiyete

Örtük benlik saygısının anksiyete ile olan ilişkisine dair bulguların büyük kısmı sosyal anksiyete araştırmalarına dayanmaktadır. Ritter ve ark. (2013), sosyal anksiyete bozukluğu olan bireylerde bilişsel-davranışçı terapi ve psikodinamik terapinin benlik saygısıyla olan ilişkisini incelemişlerdir. İki tedavi grubunda da hem açık hem de örtük benlik saygısının kontrol grubuna kıyasla anlamlı şekilde artış gösterdiği, ancak açık benlik saygısının aksine örtük benlik saygısının depresyon ve sosyal anksiyete belirtilerindeki iyileşme ile ilişkili olmadığı görülmüştür. Hiller ve ark. (2017) sosyal anksiyete bozukluğu olan 45 katılımcıdan jüri önünde siyasi bir konuda konuşma yapmasını istemiş ve öz saygıya ilişkin bulguları sağlıklı grubunkilerle karşılaştırmıştır. Konuşma yapılan koşulda, sosyal anksiyete bozukluğu tanısına sahip bireyler sağlıklı gruba kıyasla daha düşük düzeyde örtük benlik saygısı göstermiştir. Konuşma görevi olmayan koşulda ise böyle bir fark görülmemiştir. Ergenler üzerinde yapılan başka bir araştırmada (de Jong ve ark. 2012), düşük seviyede örtük benlik saygısı ve sosyal anksiyete belirtileri arasındaki ilişkinin düşük seviyede açık benlik saygısına sahip kız ergenlerde daha güçlü olduğu bildirilmiştir. Erkek ergenler için böyle bir bulguya ulaşılamamıştır. Bazı çalışmalarda (Glashouwer ve ark. 2013, Ritter ve ark. 2013), sosyal anksiyete bozukluğu tanılı grubun sağlıklı kontrollere kıyasla daha düşük düzeyde örtük benlik saygısı gösterdiği gözlemlenmiştir. Gilboa-Schechtman ve ark. (2017) tarafından örtük benlik saygısı sosyal statü bağlamında incelendiğinde gruplar arasındaki farkın daha büyük olduğu bulunmuştur. Benzer şekilde klinik olmayan bir örnekleme sosyal statüye ilişkin uyaranlar sunularak yapılan bir çalışmada düşük seviyede örtük benlik saygısının sosyal anksiyete belirtilerini yordadığı görülmüştür (Gilboa-Schechtman ve ark. 2013). Öte yandan Tanner ve ark.'nın (2006) yüksek ve düşük düzeyde sosyal kaygısı olan grupları karşılaştırdığı bir araştırmada iki grubun da benliğe yönelik pozitif tutumları olduğu, ancak yüksek sosyal kaygısı olan grupta bu durumun daha düşük seviyede olduğu tespit edilmiştir. Schreiber ve ark. (2012) çalışmalarında sosyal bir tehdit ile karşılaşan katılımcılarda sosyal anksiyete belirtilerinin hasarlı benlik saygısı ile ilişkili olduğunu ortaya koymuşlardır. Araştırmacılar bu bulgunun tehdit karşısında ortaya çıkan örtük bir savunma tepkisiyle ilişkili olabileceğini düşünmüştür. Bazı çalışmalarda ise örtük benlik saygısı ile sosyal anksiyete belirtileri arasında anlamlı bir ilişkinin görülmediği saptanmıştır (van Tuijl ve ark. 2014).

Psikotik bozukluklar

Bentall ve arkadaşları (2001) perseküsyon sanrıları olan hastaların örtük düzeyde benliğe ilişkin olumsuz tutumlara sahip olduğunu ve bu tutumların aktive olmaması için tehdit edici yaşantıları başkalarına atfettiklerini ileri sürmektedir. Dolayısıyla psikoz bağlamındaki sınırlı sayıdaki çalışmada perseküsyon sanrılarının savunmacı işlevine odaklanılmış ve bu hastalarda örtük şekilde alınan ölçümlerde benlik saygısının düşük, açık şekilde alınan ölçümlerde ise normal veya yüksek olabileceği varsayılmıştır (Kesting ve ark. 2011). Bazı çalışmaların bu yaklaşımı desteklediği görülmektedir. Örneğin; Mc Kay ve arkadaşlarının (2007) çalışmasında perseküsyon sanrıları olan hasta grubu, remisyondaki grup ve sağlıklı gruba kıyasla daha düşük düzeyde örtük benlik saygısı bildirmiş, açık benlik saygısı için ise gruplar arasında böyle bir farklılık gözlemlenmemiştir. Valiente ve arkadaşlarının (2011) perseküsyon sanrıları olan paranoid grup ile depresyon tanılı grubu ve sağlıklı kontrol grubunu karşılaştırdıkları çalışmada, paranoid hasta grubunun sağlıklı kontrol grubuna kıyasla daha düşük düzeyde örtük benlik saygısına sahip olduğu görülmüştür. Paranoid belirtileri ve depresyon tanısı olan hasta grupları arasında ise anlamlı bir fark belirlenmemiştir.

Moritz ve arkadaşları (2006) perseküsyon sanrısı olan şizofreni hastalarında hem açık hem de örtük benlik saygısının sağlıklı gruba kıyasla daha düşük olduğunu bildirmişlerdir. Aynı çalışmada akut sanrıları olan hastaların remisyondaki gruba kıyasla daha yüksek düzeyde açık benlik saygısına sahip olduğu, depresyondaki gruba kıyasla ise daha düşük düzeyde örtük benlik saygısına sahip olduğu görülmüştür. Öte yandan bazı araştırmalarda perseküsyon sanrılarının savunmacı işlevinin desteklediği bulgular elde edilememiştir. Kesting ve ark.'nın (2011) çalışmasında perseküsyon sanrıları olan hastalar ile (akut ve remisyon) depresyon tanılı hastaların ve sağlıklı grubun örtük benlik saygısı açısından farklılaşmadığı gözlemlenmiştir. Ayrıca sanrılarının açık ve örtük benlik saygısındaki farklılaşma ile ilişkili olmadığı da tespit edilmiştir. Vazquez ve arkadaşları (2008) sanrılı hasta grubunda örtük ve açık benlik saygısının anlamlı şekilde farklılaşmadığını bildirmişlerdir. Benzer şekilde MacKinnon ve arkadaşları (2011) da perseküsyon sanrısı olan hastaların örtük benlik saygısının olumlu olduğu ve kontrol grubundan farklılaşmadığını rapor etmişlerdir. Sağlıklı örnekleme yürütülen bir diğer çalışmada paranoyanın örtük benlik saygısı ile ilişkili olmadığı görülmüştür (Cicero ve Kerns 2011). Yakın tarihli bir araştırmada ise hem psikoz için risk grubunda olan bireylerin hem de ilk kez psikotik atak geçiren hastaların paranoid belirtileri örtük benlik saygısı ile ilişkili bulunmamıştır (Monsonet ve ark. 2020). Sonuç olarak, yöntemsel uyumsuzluklar ve örneklemlerin küçük olmasının olası etkisiyle konuya ilişkin bulguların tutarsız olduğu görülmekte, perseküsyon sanrılarının savunmacı işlevinin örtük benlik saygısı bağlamındaki çalışmalarla yeterince desteklenmediği dikkat çekmektedir (Kesting ve Lincoln 2013).

Kişilik özellikleri

Örtük benlik saygısının kişilik özellikleri bağlamında ele alındığı konuların başında narsisizm gelmektedir. Nitekim narsistik kişilik örgütlenmesine sahip bireylerin büyülenmeci görünümlerinin altında değersizlik hislerinin olabileceğini öne süren maske modelini

(Kuchynka ve Bosson 2018) test edebilmek adına, örtük benlik saygısı kavramı önemli bir araştırma alanı sunmaktadır. Bazı çalışmalarda en yüksek düzeyde narsisistik kişilik özelliği bildiren katılımcıların savunmacı benlik saygısı (yüksek açık benlik saygısı + düşük örtük benlik saygısı) sergileyenler olduğu gözlemlenmiştir (Jordan ve ark. 2003, Zeigler-Hill, 2006). Sınırlı sayıdaki bu çalışmalar maske modelini desteklese de Bosson ve arkadaşları (2008) tarafından yürütülen meta-analiz çalışmasında böyle bir ilişkinin ortaya konmadığı görülmüştür. Daha güncel araştırmalarda da böyle bir bulguya rastlanmamıştır (Marissen ve ark. 2016, Mota ve ark. 2019). Dolayısıyla narsisistik kişilik örgütlenmesine sahip bireylerin “derinlerde bir yerde” olumsuz benlik algıları olduğu düşüncesi, en azından örtük benlik saygısını içeren çalışmalar kapsamında henüz kesinlik kazanmamıştır.

Gregg ve Sedikides (2010), üniversite öğrencilerinde narsisistik özelliklerin düşük seviyede örtük benlik saygısı ile ilişkili olduğunu bildirmelerinin yanı sıra açık ve örtük benlik saygısının etkileşiminin narsisistik özelliklerle ilişkili olmadığını tespit etmişlerdir. Vater ve arkadaşları (2013) ise narsisistik kişilik bozukluğu olan hastaların borderline kişilik bozukluğu olan hastalara kıyasla daha yüksek düzeyde örtük benlik saygısına sahip olduğunu bildirmişlerdir. Aynı çalışmada sağlıklı kontrol grubu ile narsisistik kişilik bozukluğu tanımlı hastalar arasında böyle bir farkın bulunamamış; ancak hasarlı benlik saygısı arttıkça narsisistik psikopatolojinin de arttığı gözlemlenmiştir. Öte yandan Brown ve Brunell’in (2017) çalışmasında büyülenmeci narsisistik özellikler yüksek düzeyde örtük ve açık benlik saygısı ile ilişkili bulunmuştur. Di Pierro ve arkadaşları (2016) ise orta ve yüksek düzeyde örtük benlik saygısına sahip olan bireylerde, büyülenmeci narsisizmin yüksek düzeyde açık benlik saygısıyla ilişkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Kırılgan narsisizmin ise örtük benlik saygısından bağımsız olarak düşük seviyede açık benlik saygısıyla ilişkili olduğu görülmüştür. Sonuç olarak örtük benlik saygısının narsisizmdeki rolünü açıklamaya çalışan modellerin şu ana için tutarlı sonuçlar vermekten uzak olduğu görülmektedir.

Örtük benlik saygısının diğer kişilik yapıları ile olan ilişkisini inceleyen araştırmalar sınırlı sayıdadır. Örneğin; Robinson ve Meier (2005) düşük düzeyde örtük benlik saygısının yüksek düzeyde nörotisizmle ilişkili olduğunu bildirmektedir. Winter ve arkadaşları (2018) çalışmalarında borderline kişilik bozukluğu tanımlı grubun sağlıklı kontrollere kıyasla daha düşük düzeyde örtük ve açık benlik saygısı gösterdiğini tespit etmiştir. Vater ve arkadaşları (2010) ise hem savunmacı hem de hasarlı benlik saygısının düzeyi arttıkça borderline kişilik bozukluğu tanısı almış hastalarda bazı belirtilerin artış gösterdiğini gözlemlemişlerdir. Başka bir ifadeyle, örtük ve açık benlik saygısı arasındaki farklılaşma her iki yönde de benlik algısı, agresyon ve disfori gibi borderline kişilik bozukluğu belirtileriyle ilişkili bulunmuştur.

Örtük benlik saygısı ile ilişkili diğer çalışmalar

Örtük benlik saygısının incelendiği diğer bağlamlar henüz kendi içlerinde yeterince genişlememiş olsa da kavramın psikolojik işlevsellikteki rolüne işaret etmesi açısından önemli bulgular içermektedir. Örneğin; Park ve arkadaşları (2014) mani dönemindeki hastalarda ötimik hastalara kıyasla daha yüksek düzeyde örtük benlik saygısı gözlemlemişlerdir. Robinson ve arkadaşları (2006) düşük düzeyde benlik saygısı ile artan somatik belirtilerin

ilişkili olduğunu saptamışlardır. Lannoy ve arkadaşları (2020) ise yüksek düzeyde örtük benlik saygısının, demografik değişkenler ve mobil telefon bağımlılığı kontrol edildiğinde, tehlikeli mobil telefon kullanımını yordadığını bildirmişlerdir. Öte yandan bazı çalışmalarda beden disformik bozukluğu (Buhlmann ve ark. 2008, Buhlmann ve ark. 2009) ve dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu (Kurman ve ark. 2015) tanısı olan bireylerin sağlıklı gruba kıyasla daha düşük düzeyde örtük benlik saygısına sahip olduğu görülmüştür. Ayrıca hasarlı benlik saygısının yeme bozukluğu (Cockerham ve ark. 2009) ve epileptik olmayan psikojenik nöbetler (Dimaro ve ark. 2015) ile ilişkili olduğunu gösteren çalışmalar da bulunmaktadır.

Kişiler arası ilişkiler bağlamında incelendiğinde Schröder-Abe ve arkadaşları (2007) örtük ve açık benlik saygısı arasındaki farklılaşmanın her iki yönde de savunmacı tutumlarla ilişkili olduğunu açıklamışlardır. Stewart ve arkadaşları (2017) çevrimiçi tasarlanan bir oyunda sosyal dışlamaya uğrayan ve uğramayan grupları örtük benlik saygısı açısından karşılaştırmıştır. Oyundan önce iki grubun da örtük benlik saygısının olumlu olduğu, oyundan sonra ise dışlanan grupta anlamlı şekilde düşüş yaşandığı görülmüştür. Araştırmacılar daha detaylı bir inceleme sonucunda bu düşüşün benliğe ilişkin olumsuz uyarılar ile diğerlerine ilişkin olumlu uyarılar arasındaki çağrışımın güçlenmesinin sonucu olarak ortaya çıktığını ileri sürmüşlerdir. Nitekim benlik ve olumlu uyarılar arasındaki çağrışımında bir değişim gözlemlenmemiştir. Ratliff ve Oishi (2013) romantik partnerin verilen görevde başarılı olduğu durumda başarısız olduğu duruma kıyasla erkeklerde daha düşük düzeyde örtük benlik saygısı rapor etmişlerdir. Kadınlarda böyle bir fark bulunamamıştır. Araştırmacılar bu durumu, sosyal karşılaştırma çerçevesinde erkek katılımcıların partnerlerinin başarılı olmasını tehdit olarak algılamasıyla açıklamıştır. Stieger ve arkadaşları (2012) kıskançlığı yüksek erkeklerde düşük düzeyde açık benlik saygısı, kıskançlığı yüksek kadınlarda ise yüksek düzeyde örtük benlik saygısı gözlemlenmiştir. Başka bir çalışmada düşük düzeyde örtük benlik saygısına sahip bireylerin olumsuz kişiler arası deneyimler yaşadıklarında daha fazla alkol tükettiği, yüksek düzeyde örtük benlik saygısına sahip kişilerin ise olumlu kişiler arası deneyimler yaşadıklarında daha fazla alkol tükettiği sonucuna ulaşılmıştır (DeHart ve ark. 2009). Borton ve arkadaşlarının (2017) çalışmalarında savunmacı benlik saygısı olan bireyler ile güvenli benlik saygısı (yüksek örtük benlik saygısı + yüksek açık benlik saygısı) olan bireylerin sosyal reddedilmeye yönelik tepkilerini karşılaştırmıştır. Savunmacı benlik saygısına sahip bireylerin reddedici bir yüz ifadesinin sunulduğu görevde diğer uyarıcılara ilişkin daha fazla hata yaptığı görülmüş ve bu bireylerde reddedilme duyarlılığının daha yüksek olabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Farklı bağlamlardaki bu araştırmaların örtük benlik saygısının rolünü anlamak açısından gelecek araştırmalara yol gösterici olduğu düşünülmektedir.

Sonuç

Psikanalizin görünenin ötesine bakma eğilimi ve farkındalığın dışında işleyen zihinsel süreçleri inceleme girişimleri güncel psikoloji yaklaşımlarında da kendisini göstermektedir. Günümüzde, doğrudan bilinç dışı bilgiye giden bir yol olarak görülmemekle birlikte örtük

bilişler, farkındalığın dışında kalan zihinsel işleyişi anlamlandırmada önemli bir bakış açısı sağlamaktadır. Bu bağlamda benliğe yönelik örtük tutumların ele alınması da pek çok psikopatolojinin ve kişilik özelliğinin anlaşılmasında yeni bakış açıları kazandırmaya aday bir çalışma alanının doğmasıyla sonuçlanmıştır. Mevcut çalışmaların bir kısmının halihazırda bu konuda başarılı olduğu ve örtük benlik saygısının psikopatolojilerdeki rolüne ışık tuttuğu görülmektedir. Alanyazın incelendiğinde, örtük benlik saygısının tıpkı bir savunma mekanizması gibi benliği koruma ve duygu düzenleme gibi önemli işlevleri olabileceği anlaşılmaktadır. Nitekim örtük benlik saygısı tehdit karşısında telafi edici bir işlev görerek artış gösterebilmektedir (Rudman ve ark. 2007). Bu tarz işlevlerde meydana gelen bozulmaların depresyon, anksiyete, psikoz veya kişilik bozuklukları gibi alanlarda bir risk faktörü olabileceği ya da bu psikopatolojilere ikincil olarak ortaya çıkabileceği düşünülmektedir. Ayrıca örtük ve açık benlik saygısı arasındaki farklılaşma ile psikolojik işlevselliğin de güçlü bir ilişkisinin olabileceği görülmektedir. Böyle bir farklılaşmanın bireylerin ideal ve gerçek benlikleri arasındaki uyumsuzluğun bir göstergesi olabileceğini ve bu şekilde psikolojik uyumu etkileyebileceğini söylemek mümkündür. Öte yandan açık benlik saygısına ilişkin çalışmalarla kıyaslandığında, örtük benlik saygısına ilişkin bulguların tekrarlanabilmesinde ve konuya ilişkin net bir tablonun çizilmesinde problemler olduğu dikkat çekmektedir. Örneğin; narsisizme ve perseküsyon sanrılarına ilişkin modeller başlangıçta “heyecan verici” gözükse de örtük benlik saygısı temelinde yeterince desteklenememiştir. Benzer şekilde depresyon ve kaygıya ilişkin bulguların göz ardı edilemeyecek bir kısmının tutarsız olduğu görülmektedir. Genel anlamda araştırma bulgularının aynı yapıyı ölçtüğünü iddia eden ama birbirleriyle düşük ilişkilere sahip ölçüm araçlarına dayanıyor olması da yorum yapmayı güçleştirmektedir. Dolayısıyla örtük benlik saygısı kavramının doğasının ve bu konudaki ölçüm yöntemlerinin görüldüğünden daha karmaşık bir yapıya sahip olduğunu söylemek mümkündür. Örtük benlik saygısının günlük yaşam olayları (DeHart ve Pelham 2007) ve benlik tehditleri (Jones ve ark. 2002) karşısındaki duyarlı yapısının bu karmaşada en büyük paya sahip olduğu düşünülmektedir. Bu tartışmalar ışığında bir yanda örtük benlik saygısı ile ilgili alanyazın büyümeye devam ederken diğer yanda yeni ölçüm yöntemlerinin geçerliği ve güvenilirliği üzerinde çalışılmaktadır (Dantele ve ark. 2020). Buhmester ve ark. (2011) bu girişimler üzerinde ısrarcı olmanın önemini vurgulamaktadır. Yazarlara göre bir zamanlar geçerliği konusunda oldukça eleştiri alan Tematik Algı Testi'nin ulaştığı noktaya benzer şekilde, örtük benlik saygısına ilişkin değerlendirme yöntemleri de gelişmeye açıktır. Nitekim kavramın nöropsikoloji gibi güncel yaklaşımlar temelinde geçerli olabileceğini gösteren kanıtlar da elde edilmeye başlanmıştır (Izuma ve ark. 2018).

Son olarak, örtük benlik saygısının örtük bilişlere ilişkin alanyazının küçük bir bölümünü oluşturduğu görülmektedir. Her ne kadar bu çalışmada örtük ölçüm araçlarının benlik saygısına ilişkin kısmı sunulmuş olsa da bu araçların esnek yapısı, kullanılan uyaranları çeşitli psikopatolojilere göre uyarlama imkanı sağlamaktadır. Örneğin; borderline hastalarla yürütülen bazı çalışmalarda benliğe ilişkin uyaranlar utanç (Rüsch ve ark. 2007), tiksinti (Rüsch ve ark. 2011) ve nörotisizm (Dukalski ve ark. 2019) ifade eden kelimelerle birlikte sunulmuştur. Başka pek çok çalışmada ise benlik saygısının ötesinde fobiler, travma sonrası

stres bozukluğu, obsesif kompulsif bozukluk, alkol kullanım bozukluğu gibi farklı alanlarda bireylerin örtük tutumları ele alınmıştır (Teachmen ve ark. 2019). Dolayısıyla bahsi geçen örtük ölçüm yöntemlerinin benlik saygısıyla sınırlı olmadığı, hem benliğe hem de psikopatolojilere yönelik örtük tutumların konuya ilgi duyan araştırmacılar için gelişime açık bir alan sunduğu görülmektedir. Gelecek araştırmalarda bu alandaki yöntemsel sınırlılıkların giderilmesine ve ölçüm araçlarının psikometrik özelliklerinin iyileştirilmesine odaklanılması önerilmektedir. Ayrıca açık bilişlerden bağımsız olarak örtük bilişlerin psikopatolojilerdeki rolünün anlaşılmasının tanı ve tedavi prosedürlerine önemli katkılar sağlayabileceği de düşünülmektedir.

Kaynaklar

- Abdel-Khalek AM (2016) Introduction to the psychology of self-esteem. In *Self-esteem: Perspectives, Influences, and Improvement Strategies* (Ed F Holloway):1-23. New York, Nova Science Publisher.
- Baccus JR, Baldwin MW, Packer DJ (2004) Increasing implicit self-esteem through classical conditioning. *Psychol Sci*, 15:498-502.
- Bar-Anan Y, Nosek BA (2014) A comparative investigation of seven indirect attitude measures. *Behav Res Methods*, 46:668-688.
- Baumeister RF, Smart L, Boden JM (1996) Relation of threatened egotism to violence and aggression: The dark side of high self-esteem. *Psychol Rev*, 103:5-33.
- Bentall RP, Corcoran R, Howard R, Blackwood N, Kinderman P (2001) Persecutory delusions: a review and theoretical integration. *Clin Psychol Rev*, 21:1143-1192.
- Borton JL, Oakes MA, Lengieza M (2017) Fixated on rejection: Attentional blindness following socially rejecting faces in people with defensive self-esteem. *Self Identity*, 16:62-81.
- Bos AE, Huijding J, Muris P, Vogel LR, Biesheuvel J (2010) Global, contingent, and implicit self-esteem and psychopathological symptoms in adolescents. *Pers Individ Dif*, 48:311-316.
- Bosson JK (2006) Conceptualization, measurement, and functioning of nonconscious self-esteem. In *Self-esteem issues and answers: A sourcebook of current perspectives* (Ed. MH Kernis):53-59. New York, Psychology Press.
- Bosson JK, Brown RP, Zeigler-Hill V, Swann WB (2003) Self-enhancement tendencies among people with high explicit self-esteem: The moderating role of implicit self-esteem. *Self Identity*, 2:169-187.
- Bosson JK, Lakey CE, Campbell WK, Zeigler-Hill V, Jordan CH, Kernis MH (2008) Untangling the links between narcissism and self-esteem: A theoretical and empirical review. *Soc Personal Psychol Compass*, 2:1415-1439.
- Bosson JK, Swann Jr WB, Pennebaker JW (2000) Stalking the perfect measure of implicit self-esteem: The blind men and the elephant revisited? *J Pers Soc Psychol*, 79:631-643.
- Brown AA, Brunell AB (2017) The "modest mask"? An investigation of vulnerable narcissists' implicit self-esteem. *Pers Individ Dif*, 119:160-167.
- Brown JD, Marshall MA (2006) The three faces of self-esteem. In *Self-esteem issues and answers: A sourcebook of current perspectives* (Ed. MH Kernis):4-9. New York, Psychology Press.
- Brown RP, Zeigler-Hill V (2004) Narcissism and the non-equivalence of self-esteem measures: A matter of dominance? *J Res Pers*, 38:585-592.
- Buhlmann U, Teachman BA, Gerbershagen A, Kikul J, Rief W (2008) Implicit and explicit self-esteem and attractiveness beliefs among individuals with body dysmorphic disorder. *Cognit Ther and Res*, 32:213-225.
- Buhlmann U, Teachman BA, Naumann E, Fehlinger T, Rief W (2009) The meaning of beauty: Implicit and explicit self-esteem and attractiveness beliefs in body dysmorphic disorder. *J Anxiety Disord*, 23:694-702.
- Buhrmester MD, Blanton H, Swann Jr WB (2011) Implicit self-esteem: Nature, measurement, and a new way forward. *J Pers Soc Psychol*, 100:365-385.
- Cai H (2003) Explicit self-esteem, implicit self-esteem, and depression. *Chinese Mental Health Journal*, 17:331-336.
- Cai H, Luo YL (2017) The heritability of implicit self-esteem: A twin study. *Pers Individ Dif*, 119:249-251.
- Cicero DC, Kerns JG (2011) Is paranoia a defence against or an expression of low self-esteem? *Eur J Pers*, 25:326-335.

- Cockerham E, Stopa L, Bell L, Gregg A (2009) Implicit self-esteem in bulimia nervosa. *J Behav Ther Exp Psychiatry*, 40:265-273.
- Creemers DH, Scholte R, Engels R, Prinstein M, Wiers RW (2012) Implicit and explicit self-esteem as concurrent predictors of suicidal ideation, depressive symptoms, and loneliness. *J Behav Ther Exp Psychiatry*, 43:638-646.
- Creemers D, Scholte R, Engels R, Prinstein M, Wiers RW (2013) Damaged self-esteem is associated with internalizing problems. *Front Psychol*, 4:1-7.
- Cvencek D, Greenwald AG, McLaughlin KA, Meltzoff AN (2020) Early implicit-explicit discrepancies in self-esteem as correlates of childhood depressive symptoms. *J Exp Child Psychol*, 200:104962.
- DeHart T, Pelham BW (2007) Fluctuations in state implicit self-esteem in response to daily negative events. *J Exp Soc Psychol*, 43: 157-165.
- DeHart T, Pelham BW, Tennen H (2006) What lies beneath: Parenting style and implicit self-esteem. *J Exp Soc Psychol*, 42: 1-17.
- Dehart T, Pena R, Tennen H (2013) The development of explicit and implicit self-esteem and their role in psychological adjustment. In *Self-esteem* (Ed V Zeigler-Hill):99-123. New York, Psychology Press.
- DeHart T, Tennen H, Armeli S, Todd M, Mohr C (2009) A diary study of implicit self-esteem, interpersonal interactions, and alcohol consumption in college students. *J Exp Soc Psychol*, 45:720-730.
- De Houwer J (2003) The extrinsic affective Simon task. *Exp Psychol*, 50:77-85.
- De Houwer J, De Bruycker E (2007) The implicit association test outperforms the extrinsic affective Simon task as an implicit measure of inter-individual differences in attitudes. *Br J Soc Psychol*, 46:401-421.
- De Houwer J, Heider N, Spruyt A, Roets A, Hughes S (2015) The relational responding task: toward a new implicit measure of beliefs. *Front Psychology*, 6:319.
- De Houwer J, Teige-Mocigemba S, Spruyt A, Moors A (2009) Implicit measures: A normative analysis and review. *Psychol Bull*, 135:347-368.
- De Jong PJ, Sportel BE, De Hullu E, Nauta MH (2012) Co-occurrence of social anxiety and depression symptoms in adolescence: Differential links with implicit and explicit self-esteem? *Psychol Med*, 42:475-484.
- Dentale F, Vecchione M, Ghezzi V, Spagnolo G, Szemeyei E, Barbaranelli C (2020) Beyond an associative conception of automatic self-evaluations: Applying the relational responding task to measure self-esteem. *Psychol Rec*, 70:227-242.
- De Raedt R, Schacht R, Franck E, De Houwer J (2006) Self-esteem and depression revisited: Implicit positive self-esteem in depressed patients? *Behav Res Ther*, 44:1017-1028.
- Dijksterhuis AP (2004). I like myself but I don't know why: Enhancing implicit self-esteem by subliminal evaluative conditioning. *J Pers Soc Psychol*, 86:345-355.
- Dimaro LV, Roberts NA, Moghaddam NG, Dawson DL, Brown I, Reuber M (2015) Implicit and explicit self-esteem discrepancies in people with psychogenic nonepileptic seizures. *Epilepsy Behav*, 46:109-117.
- Di Pierro R, Mattavelli S, Gallucci M (2016) Narcissistic traits and explicit self-esteem: The moderating role of implicit self-view. *Front Psychol*, 7:1-9.
- Dukalski B, Suslow T, Egloff B, Kersting A, Donges US (2019) Implicit and explicit self-concept of neuroticism in borderline personality disorder. *Nord J Psychiatry*, 73:159-168.
- Dunham Y, Baron AS, Banaji MR (2007) Children and social groups: A developmental analysis of implicit consistency in Hispanic Americans. *Self Identity*, 6:238-255.
- Epstein S (2006) Conscious and unconscious self-esteem from the perspective of cognitive-experiential self-theory. In *Self-esteem issues and answers: A sourcebook of current perspectives* (Ed. MH Kernis):69-76. New York, Psychology Press.
- Falk CF, Heine SJ, Yuki M, Takemura K (2009) Why do Westerners self-enhance more than East Asians? *Eur J Pers*, 23:183-203.
- Fazio RH, Olson MA (2003) Implicit measures in social cognition research: Their meaning and use. *Annu Rev Psychol*, 54:297-327.
- Franck E, De Raedt R, De Houwer J (2007) Implicit but not explicit self-esteem predicts future depressive symptomatology. *Behav Res Ther*, 45:2448-2455.
- Franck E, De Raedt R, De Houwer J (2008) Activation of latent self-schemas as a cognitive vulnerability factor for depression: The potential role of implicit self-esteem. *Cogn Emot*, 22:1588-1599.
- Franck E, De Raedt R, Dereu M, Van den Abbeele D (2007) Implicit and explicit self-esteem in currently depressed individuals with and without suicidal ideation. *J Behav Ther Exp Psychiatry*, 38:75-85.
- Frankel F, Myatt R (1996) Self-esteem, social competence, and psychopathology in boys without friends. *Pers Indiv Dif*, 20:401-407.

- Gawronski B, Bodenhausen GV (2006) Associative and propositional processes in evaluation: an integrative review of implicit and explicit attitude change. *Psychol Bull*, 132:692-731.
- Gawronski B, Creighton LA (2013) Dual process theories. In *Oxford library of psychology. The Oxford handbook of social cognition* (Ed DE Carlston):282-312. New York, Oxford University Press.
- Gawronski B, De Houwer J (2014) Implicit measures in social and personality psychology. In *Handbook of research methods in social and personality psychology* (Eds HT Reis, CM Judd):283-310. New York, Cambridge University Press.
- Gilboa-Schechtman E, Friedman L, Helpman L, Kananov J (2013) Self-evaluations of social rank and affiliation in social anxiety: Explicit and implicit measures. *Int J Cogn Ther*, 6:208-220.
- Gilboa-Schechtman E, Keshet H, Livne T, Berger U, Zabag R, Hermesh H et al. (2017) Explicit and implicit self-evaluations in social anxiety disorder. *J Abnorm Psychol*, 126:285-290.
- Glashouwer KA, Vroling MS, de Jong PJ, Lange WG, de Keijser J (2013) Low implicit self-esteem and dysfunctional automatic associations in social anxiety disorder. *J Behav Ther Exp Psychiatry*, 44:262-270.
- Golijani-Moghaddam N, Hart A, Dawson DL (2013) The implicit relational assessment procedure: Emerging reliability and validity data. *J Contextual Behav Sci*, 2:105-119.
- Greenwald AG, Banaji MR (1995) Implicit social cognition: Attitudes, self-esteem, and stereotypes. *Psychol Rev*, 102:4-27.
- Greenwald AG, Farnham SD (2000) Using the implicit association test to measure self-esteem and self-concept. *J Pers Soc Psychol*, 79:1022-1038.
- Greenwald AG, Nosek BA, Banaji MR (2003) Understanding and using the implicit association test: An improved scoring algorithm. *J Pers Soc Psychol*, 85:197-216.
- Gregg AP, Sedikides C (2010) Narcissistic fragility: Rethinking its links to explicit and implicit self-esteem. *Self Identity*, 9:142-161.
- Guillon MS, Crocq MA, Bailey PE (2003) The relationship between self-esteem and psychiatric disorders in adolescents. *Eur Psychiatry*, 18:59-62.
- Hayes SC, Barnes-Holmes D, Roche B (2001). *Relational frame theory: A post-Skinnerian account of human language and cognition*. New York, Plenum Press.
- Haefffel GJ, Abramson LY, Brazy PC, Shah JY, Teachman BA, Nosek BA (2007) Explicit and implicit cognition: A preliminary test of a dual-process theory of cognitive vulnerability to depression. *Behav Res Ther*, 45:1155-1167.
- Heatherton TF, Wyland CL (2003) Assessing self-esteem. In *Positive psychological assessment: A handbook of models and measure* (Eds SJ Lopez, CR Snyder):219-233. Washington, American Psychological Association.
- Hiller TS, Steffens MC, Ritter V, Stangier U (2017) On the context dependency of implicit self-esteem in social anxiety disorder. *J Behav Ther Exp Psychiatry*, 57:118-125.
- Hoorens V (2014) What's really in a name-letter effect? Name-letter preferences as indirect measures of self-esteem. *Eur Rev Soc Psychol*, 25:228-262.
- Izuma K, Kennedy K, Fitzjohn A, Sedikides C, Shibata K (2018) Neural activity in the reward-related brain regions predicts implicit self-esteem: A novel validity test of psychological measures using neuroimaging. *J Pers Soc Psychol*, 114:343-357.
- Jones JT, Pelham BW, Mirenberg MC, Hetts JJ (2002) Name letter preferences are not merely mere exposure: Implicit egotism as self-regulation. *J Exp Soc Psychol*, 38:170-177.
- Jordan CH, Spencer SJ, Zanna MP, Hoshino-Browne E, Correll J (2003) Secure and defensive high self-esteem. *J Pers Soc Psychol*, 85:969-978.
- Karpinski A (2004) Measuring self-esteem using the Implicit Association Test: The role of the other. *Pers Soc Psychol Bull*, 30:22-34.
- Karpinski A, Hilton JL (2001) Attitudes and the implicit association test. *J Pers Soc Psychol*, 81:774-788.
- Karpinski A, Steinberg JA (2006) Implicit and explicit self-esteem: Theoretical and methodological refinements. In *Self-esteem issues and answers: A sourcebook of current perspectives* (Ed. MH Kernis):102-109. New York, Psychology Press.
- Karpinski A, Steinman RB (2006) The single category implicit association test as a measure of implicit social cognition. *J Pers Soc Psychol*, 91:16-32.
- Kernis MH (2003) Toward a conceptualization of optimal self-esteem. *Psychol Inq*, 14:1-26.
- Kesting ML, Lincoln TM (2013) The relevance of self-esteem and self-schemas to persecutory delusions: A systematic review. *Compr Psychiatry*, 54:766-789.
- Kesting ML, Mehl S, Rief W, Lindenmeyer J, Lincoln TM (2011) When paranoia fails to enhance self-esteem: explicit and implicit self-esteem and its discrepancy in patients with persecutory delusions compared to depressed and healthy controls. *Psychiatry Res*, 186:197-202.

- Kim HS, Moore MT (2019) Symptoms of depression and the discrepancy between implicit and explicit self-esteem. *J Behav Ther Exp Psychiatry*, 63:1-5.
- Klauer KC, Musch J (2003) Affective priming: Findings and theories. In *The psychology of evaluation: Affective processes in cognition and emotion* (Eds J Musch, KC Klauer):7- 49. Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Koch EJ (2006) Examining the role of self-esteem in psychological functioning and well-being. In *Self-Esteem Issues and Answers: A Sourcebook of Current Perspectives* (Ed. MH Kernis):260-266. New York, Psychology Press.
- Koole SL, Pelham BW (2003) On the nature of implicit self-esteem: The case of the name letter effect. In *Ontario Symposium on Personality and Social Psychology. Motivated Social Perception: The Ontario Symposium, Vol. 9* (Eds. SJ Spencer, S Fein, MP Zanna, JM Olson):93-116. New York, Psychology Press.
- Krause S, Back MD, Egloff B, Schmukle SC (2011) Reliability of implicit self-esteem measures revisited. *Eur J Pers*, 25:239-251.
- Krause S, Back MD, Egloff B, Schmukle SC (2012) A new reliable and valid tool for measuring implicit self-esteem. *Eur J Psychol Assess*, 28:87-94.
- Kuchynka SL, Bosson JK (2018) The psychodynamic mask model of narcissism: Where is it now? In *Handbook of Trait Narcissism* (Eds D Hermann, AB Brunell, JD Foster):89-95. Springer, Cham.
- Kurman J, Rothschild-Yakar L, Angel R, Katz M (2018) How good am I? Implicit and explicit self-esteem as a function of perceived parenting styles among children with ADHD. *J Atten Disord*, 22:1207-1217.
- Lannoy S, Chatard A, Selimbegovic L, Tello N, Van der Linden M, Heeren A et al. (2020) Too good to be cautious: High implicit self-esteem predicts self-reported dangerous mobile phone use. *Comput Human Behav*, 103:208-213.
- Lee A, Hankin BL (2009) Insecure attachment, dysfunctional attitudes, and low self-esteem predicting prospective symptoms of depression and anxiety during adolescence. *J Clin Child Adolesc Psychol*, 38:219-231.
- Lynum LI, Wilberg T, Karterud S (2008) Self-esteem in patients with borderline and avoidant personality disorders. *Scand J Psychol*, 49:469-477.
- Mackinnon K, Newman-Taylor K, Stopa L (2011) Persecutory delusions and the self: An investigation of implicit and explicit self-esteem. *J Behav Ther Exp Psychiatry*, 42:54-64.
- Marissen MA, Brouwer ME, Hiemstra AM, Deen ML, Franken IH (2016) A masked negative self-esteem? Implicit and explicit self-esteem in patients with Narcissistic Personality Disorder. *Psychiatry Res*, 242:28-33.
- McKay R, Langdon R, Coltheart M (2007) The defensive function of persecutory delusions: an investigation using the Implicit Association Test. *Cogn Neuropsychiatry*, 12:1-24.
- Monsonet M, Kwapil TR, Barrantes-Vidal N (2020) Deconstructing the relationships between self-esteem and paranoia in early psychosis: An experience sampling study. *Br J Clin Psychol*, 59(4):503-523.
- Moritz S, Werner R, Collani GV (2006) The inferiority complex in paranoia readdressed: A study with the Implicit Association Test. *Cogn Neuropsychiatry*, 11:402-415.
- Mota S, Humberg S, Krause, S, Fatfouta R, Geukes K, Schröder-Abé M et al. (2019) Unmasking narcissus: A competitive test of existing hypotheses on (agentic, antagonistic, neurotic, and communal) narcissism and (explicit and implicit) self-esteem across 18 samples. *Self Identity*, 19:435-455.
- Nosek BA, Banaji MR (2001) The go/no-go association task. *Soc Cogn*, 19:625- 666.
- Nosek BA, Hawkins CB, Frazier RS (2011) Implicit social cognition: From measures to mechanisms. *Trends Cogn Sci*, 15:152-159.
- Nuttin Jr JM (1985). Narcissism beyond Gestalt and awareness: The name letter effect. *Eur J Soc Psychol*, 15:353-361.
- O'Brien EJ, Bartoletti M, Leitzel JD (2006) Self-esteem, psychopathology, and psychotherapy. In *Self-esteem Issues and Answers: A Sourcebook of Current Perspectives* (Ed. MH Kernis):306-315. New York, Psychology Press.
- Olson MA, Fazio RH (2004) Reducing the influence of extrapersonal associations on the Implicit Association Test: Personalizing the IAT. *J Pers Soc Psychol*, 86:653-667.
- Olson MA, Fazio RH, Hermann AD (2007) Reporting tendencies underlie discrepancies between implicit and explicit measures of self-esteem. *Psychol Sci*, 18:287-291.
- Orth U, Robins RW, Trzesniewski KH, Maes J, Schmitt M (2009) Low self-esteem is a risk factor for depressive symptoms from young adulthood to old age. *J Abnorm Psychol*, 118:472-478.
- Park JY, Ryu V, Ha RY, Lee SJ, Choi WJ, Ha K et al. (2014) Assessment of implicit self-esteem in bipolar manic and euthymic patients using the implicit association test. *Compr Psychiatry*, 55:557-564.
- Pavlickova H, Turnbull OH, Bentall RP (2014) Discrepancies between explicit and implicit self-esteem and their relationship to symptoms of depression and mania. *Psychology Psychother*, 87:311-323.

- Payne BK, Cheng CM, Govorun O, Stewart BD (2005) An inkblot for attitudes: affect misattribution as implicit measurement. *J Pers Soc Psychol*, 89:277-293.
- Payne K, Lundberg K (2014) The affect misattribution procedure: Ten years of evidence on reliability, validity, and mechanisms. *Soc Personal Psychol Compass*, 8:672-686.
- Penedo JMG, Krieger T, Koditek MC, Holtforth M (2020) Discrepant negative self-associations as a risk factor for depressive deterioration after outpatient psychotherapy. *J Behav Ther Exp Psychiatry*, 69:101576.
- Phillips WJ, Hine DW, Thorsteinsson EB (2010) Implicit cognition and depression: A meta-analysis. *Clin Psychol Rev*, 30:691-709.
- Ratliff KA, Oishi S (2013) Gender differences in implicit self-esteem following a romantic partner's success or failure. *J Pers Soc Psychol* 105:688-702.
- Remue J, Hughes S, De Houwer J, De Raedt R (2014) To be or want to be: Disentangling the role of actual versus ideal self in implicit self-esteem. *PLoS One*, 9:108837.
- Risch AK, Buba A, Birk U, Morina N, Steffens MC, Stangier U (2010) Implicit self-esteem in recurrently depressed patients. *J Behav Ther Expl Psychiatry*, 41:199-206.
- Ritter V, Ertel C, Beil K, Steffens MC, Stangier U (2013) In the presence of social threat: Implicit and explicit self-esteem in social anxiety disorder. *Cognit Ther Res*, 37:1101-1109.
- Ritter V, Leichsenring F, Strauss BM, Stangier U (2013) Changes in implicit and explicit self-esteem following cognitive and psychodynamic therapy in social anxiety disorder. *Psychother Res*, 23:547-558.
- Robinson MD, Meier BP (2005) Rotten to the core: Neuroticism and implicit evaluations of the self. *Self Identity*, 4:361-372.
- Robinson MD, Mitchell KA, Kirkeby BS, Meier BP (2006) The self as a container: Implications for implicit self-esteem and somatic symptoms. *Metaphor Symb*, 21:147-167.
- Roefs A, Huijding J, Smulders FT, MacLeod CM, de Jong PJ, Wiers RW et al. (2011) Implicit measures of association in psychopathology research. *Psychol Bull*, 137:149-193.
- Romero N, Sanchez A, Vázquez C, Valiente C (2016) Explicit self-esteem mediates the relationship between implicit self-esteem and memory biases in major depression. *Psychiatry Res*, 242:336-344.
- Rudman LA, Dohn MC, Fairchild K (2007) Implicit self-esteem compensation: automatic threat defense. *J Pers Soc Psychol*, 93:798-813.
- Rudolph A, Schröder-Abé M, Schütz A, Gregg AP, Sedikides C (2008) Through a glass, less darkly? Reassessing convergent and discriminant validity in measures of implicit self-esteem. *Eur J Psychol Assess*, 24:273-281.
- Rüsch N, Lieb K, Göttler I, Hermann C, Schramm E, Richter H et al. (2007) Shame and implicit self-concept in women with borderline personality disorder. *Am J Psychiatry*, 164:500-508.
- Rüsch N, Schulz D, Valerius G, Steil R, Bohus M, Schmah C (2011) Disgust and implicit self-concept in women with borderline personality disorder and posttraumatic stress disorder. *Eur Arch Psychiatry Clin Neurosci*, 261:369-376.
- Schreiber F, Bohn C, Aderka IM, Stangier U, Steil R (2012) Discrepancies between implicit and explicit self-esteem among adolescents with social anxiety disorder. *J Behav Ther Exp Psychiatry*, 43:1074-1081.
- Schröder-Abé M, Rudolph A, Wiesner A, Schütz A (2007) Self-esteem discrepancies and defensive reactions to social feedback. *Int J Psychol*, 42:174-183.
- Smeijers D, Vrijnsen JN, van Oostrom I, Isaac L, Speckens A, Becker ES et al. (2017). Implicit and explicit self-esteem in remitted depressed patients. *J Behav Ther Exp Psychiatry*, 54:301-306.
- Smith ER, DeCoster J (2000) Dual-process models in social and cognitive psychology: Conceptual integration and links to underlying memory systems. *Pers Soc Psychol Rev*, 4:108-131.
- Sriram N, Greenwald AG (2009) The brief implicit association test. *Exp Psychol*, 56:283-294.
- Stapel DA, Blanton H (2004) From seeing to being: Subliminal social comparisons affect implicit and explicit self-evaluations. *J Pers Soc Psychol*, 87:468-481.
- Steinberg JA, Karpinski A, Alloy LB (2007) The exploration of implicit aspects of self-esteem in vulnerability-stress models of depression. *Self Identity*, 6:101-117.
- Stewart C, Rogers F, Pilch M, Stewart I, Barnes-Holmes Y, Westermann S (2017) The effect of social exclusion on state paranoia and explicit and implicit self-esteem in a non-clinical sample. *J Behav Ther Exp Psychiatry*, 57:62-69.
- Stieger S, Preys AV, Voracek M (2012) Romantic jealousy and implicit and explicit self-esteem. *Pers Individ Dif*, 52:51-55.
- Tanner RJ, Stopa L, De Houwer J (2006) Implicit views of the self in social anxiety. *Behav Res Ther*, 44:1397-1409.

- Teachman BA, Clerkin EM, Cunningham WA, Dreyer-Oren S, Wertz A (2019) Implicit cognition and psychopathology: Looking back and looking forward. *Annu Rev Clin Psychol*, 15:123-148.
- Teige S, Schnabel K, Banse R, Asendorpf JB (2004) Assessment of multiple implicit self-concept dimensions using the Extrinsic Affective Simon Task (EAST). *Eur J Pers*, 18:495-520.
- Timko CA, England EL, Herbert JD, Forman EM (2010) The Implicit Relational Assessment Procedure as a measure of self-esteem. *Psychol Rec*, 60:679-698.
- Trzesniewski KH, Donnellan MB, Robins RW (2013) Development of self-esteem. In *Self-esteem* (Ed V Zeigler-Hill):60-79. New York, Psychology Press.
- Vahey NA, Barnes-Holmes D, Barnes-Holmes Y, Stewart I (2009) A first test of the Implicit Relational Assessment Procedure as a measure of self-esteem: Irish prisoner groups and university students. *Psychol Rec*, 59:371-387.
- Valiente C, Cantero D, Vázquez C, Sanchez Á, Provencio M, Espinosa, R (2011) Implicit and explicit self-esteem discrepancies in paranoia and depression. *J Abnorm Psychol*, 120:691-699.
- van Randenborgh A, Pawelzik M, Quirin M, Kuhl J (2016) Bad roots to grow: Deficient implicit self-evaluations in chronic depression with an early onset. *J Clin Psychol*, 72:580-590.
- van Tuijl LA, de Jong PJ, Sportel BE, de Hullu E, Nauta MH (2014) Implicit and explicit self-esteem and their reciprocal relationship with symptoms of depression and social anxiety: A longitudinal study in adolescents. *J Behav Ther Exp Psychiatry*, 45:113-121.
- van Tuijl LA, Glashouwer KA, Bockting CL, Tendeiro JN, Penninx BW, de Jong PJ (2016) Implicit and explicit self-esteem in current, remitted, recovered, and comorbid depression and anxiety disorders: The NESDA study. *PLoS One*, 11:1-18.
- Vater A, Ritter K, Schröder-Abé M, Schütz A, Lammers CH, Bosson JK, Roepke S (2013) When grandiosity and vulnerability collide: Implicit and explicit self-esteem in patients with narcissistic personality disorder. *J Behav Ther Exp Psychiatry*, 44: 37-47.
- Vater A, Schröder-Abé M, Schütz A, Lammers CH, Roepke S (2010) Discrepancies between explicit and implicit self-esteem are linked to symptom severity in borderline personality disorder. *J Behav Ther Exp Psychiatry*, 41:357-364.
- Vázquez C, Díez-Alegria C, Hernández-Lloreda M J, Moreno MN (2008) Implicit and explicit self-schema in active deluded, remitted deluded, and depressed patients. *J Behav Ther Exp Psychiatry*, 39:587-599.
- Verkuyten M (2005) The puzzle of high self-esteem among ethnic minorities: Comparing explicit and implicit self-esteem. *Self Identity*, 4:177-192.
- Wegener I, Geiser F, Alfter S, Mierke J, Imbierowicz K, Kleiman A et al. (2015). Changes of explicitly and implicitly measured self-esteem in the treatment of major depression: evidence for implicit self-esteem compensation. *Comp Psychiatry*, 58:57-67.
- Wertz AJ, Steinman SA, Glenn JJ, Nock MK, Teachman BA (2016). Characterizing implicit mental health associations across clinical domains. *J Behav Ther Exp Psychiatry*, 52:17-28.
- Winter D, Steeb L, Herbert C, Sedikides C, Schmahl C, Bohus M et al. (2018) Lower self-positivity and its association with self-esteem in women with borderline personality disorder. *Behav Res Ther*, 109:84-93.
- Zeigler-Hill V (2006) Discrepancies between implicit and explicit self-esteem: Implications for narcissism and self-esteem instability. *J Pers*, 74:119-144.
- Zeigler-Hill V (2011) The connections between self-esteem and psychopathology. *J Contemp Psychother*, 41:157-164.
- Zeigler-Hill V (2013) The importance of self-esteem. In *Self-esteem* (Ed V Zeigler-Hill):1-20. New York, Psychology Press.
- Zeigler-Hill V, Jordan CH (2010) Two faces of self-esteem. In *Handbook of Implicit Social Cognition: Measurement, Theory, and Applications* (Ed B Gawrosnki, BK Payne):392-407. New York, Guilford Publications.

Yazarların Katkıları: Yazarlar çalışmaya önemli bir bilimsel katkı sağladıklarını ve makalenin hazırlanmasında veya gözden geçirilmesinde yardımcı olduğunu kabul etmiştir.

Danışman Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Authors Contributions: The authors attest that they have made an important scientific contribution to the study and have assisted with the drafting or revising of the manuscript.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: No conflict of interest was declared by the authors.

Financial Disclosure: The authors declared that this study has received no financial support.